

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Kirkehistoriske
Samlinger

1986

Kirke
historiske
samlinger
1986

Møde med det fremmede

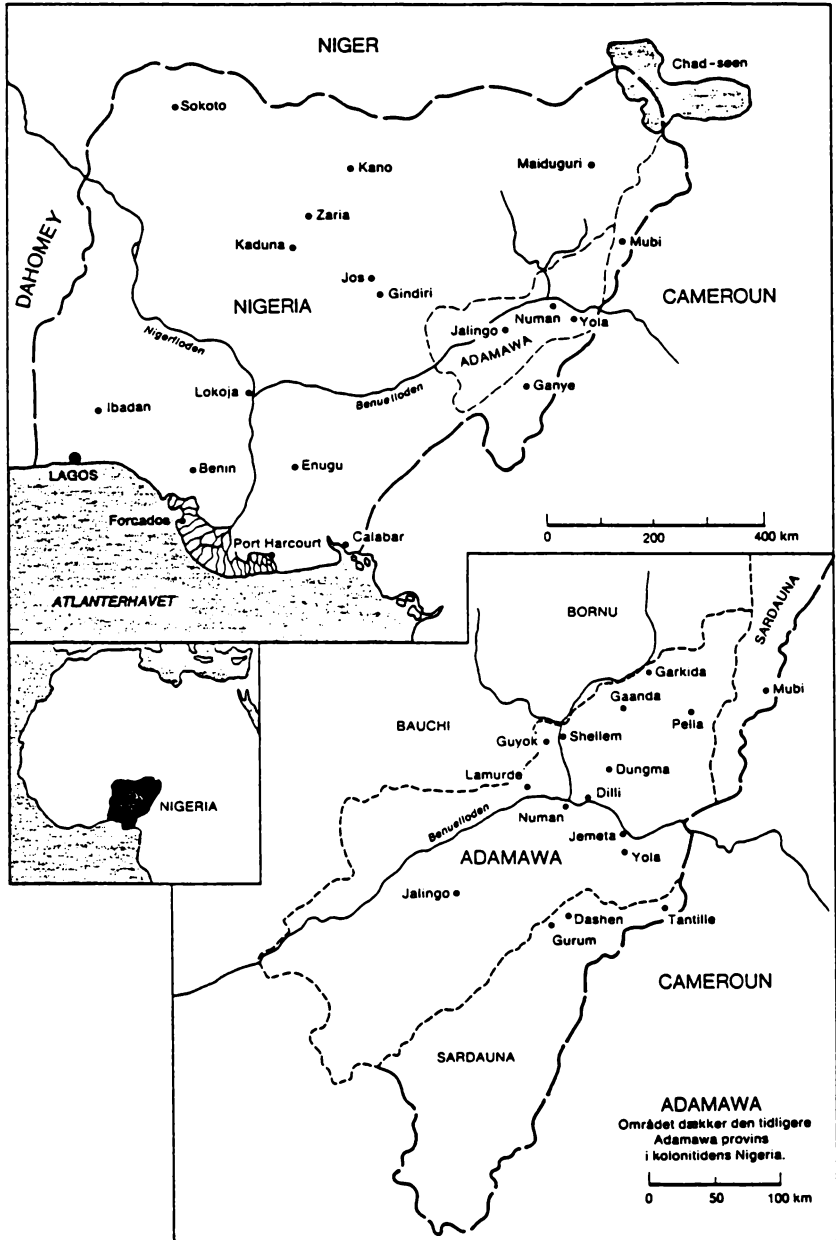
Breve fra dr. Niels Høegh Brønnum fra Nigeria, 1913

af Niels Kastfelt

I september 1913 sejlede den danske missionær Niels Høegh Brønnum ad Benuefloden i det nordøstlige Nigeria. Hans mål var den lille by Numan, hvortil han ankom den 29. september. Hermed var det første skridt taget til det missionsarbejde, som Dansk Forenet Sudan Mission siden da har udført i denne del af Nigeria.¹ Missionen var blevet grundlagt i 1911, og i 1913 blev det først hold missionærer sendt til Nigeria². Niels Høegh Brønnum (1882-1966) var uddannet som læge, inden han blev udsendt som missionær, og med afbrydelser opholdt han sig i Nigeria indtil 1921, hvorefter han fra 1922 arbejdede som sekretær for missionen i Danmark.³ I det følgende gengives en række breve, som alle er skrevet af Brønnum mellem september og december 1913. De udgør en dokumentarisk fremstilling af en dansk missionærs første møde med et lokalt samfund i Nigeria og af etableringen af et missionsarbejde i den tidlige kolonitid.

Byen Numan, hvor Brønnum slog sig ned, var hovedsageligt beboet af bachamafolk (»Bashama« i brevene), men også af en mindre gruppe islamiske hausafolk. Foruden at belyse Brønnums første møde med og syn på disse to etniske grupper viser brevene, hvorledes missionsarbejdets etablering helt afhæng af den lokale engelske koloniadministration. Denne skulle f.eks. give sin tilladelse, før Brønnum kunne begynde at bygge huse, behandle patienter, undervise og prædike.

Brønnum opholdt sig i den såkaldte Adamawaregion, der under navnet Yola Province var blevet indlemmet i den engelske koloni Nigeria i 1901. Provinsen blev ledet af en »Resident« med hovedkvarter i den nærliggende by Yola, mens koloniadministrationen i Numan var repræsenteret af en »District Officer« (den i brevene omtalte Mr. Ryan). Da Brønnum ankom til Numan i 1913, var den engelske kolonisering endnu i sin indledende fase, og koloniadministrationen (i brevene kaldt »Regeringen«) var på vagt over for alt, som efter dens vurdering kunne skabe problemer for en fredelig administrativ udvikling. Og ud fra denne synsvinkel blev også Brønnums missionsarbejde betragtet. Englændernes holdning til kristen mission var desuden bestemt af deres politiske hensyn til den overvejende islamiske befolkning i Nordnigeria. Da Numan og bachamafolket imidlertid var placeret uden for det

Fra Niels Kastfelt, *Kultur møde i Nigeria*, København, G. E. C. Gad, 1981, p. 12.

centrale islamiske område, fik Brønnum tilladelse til at begynde sit missionsarbejde netop der.

Foruden at belyse missionsarbejdets oprettelse viser de gengivne breve Brønnums holdning til de lokale afrikanske kulturer og til europæerne i området, hvor han var specielt kritisk over for de sidstnævnte. Hans syn på bachamaerne og de islamiske hausaer var naturligvis præget af hans tids sprogbrug og holdninger. Brevene afspejler imidlertid også Brønnums egen personlighed og hans markante åbenhed over for fremmede kulturelle forhold – et område, hvor han overgik mange af sine samtidige europæere. Dette fremgår f.eks. af, at brevene også videregiver Brønnums klare forståelse af især bachamaernes kulturelt særegne opfattelser af ham selv.

Brevene er alle gengivet efter originalerne i Rigsarkivet.⁴ De er alle skrevet til pastor Anton Pedersen i Aalborg, Dansk Forenet Sudan Missions daværende formand. De to første breve er skrevet, umiddelbart inden Brønnum ankom til Numan for første gang. De øvrige er alle skrevet fra Numan, og med undtagelse af brev nr. 3, hvis indledning henviser til afsenderadressen, er denne ikke anført for de øvrige breves vedkommende.

1

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 22. september 1913

Kære Ven!

Sidste Uge skrev jeg vist til Dig angaaende Major Sharp, the Resident, som jeg ventede skulde passere her om nogle Dage. Vi har imidlertid nu faaet Meddelelse igennem Regeringens »Gazette« at han paa Grund af daarligt Helbred har faaet to Maaneders Forlængelse af Ferien. Jeg föler, at jeg bör ikke vente paa dette, for hvem ved, hvornaar hans Helbred bliver bedre. Desuden har jeg den Ufred i mit Indre, som jeg ved kommer fra »Aanden, der driver mig«. Jeg maa væk, af Sted herfra, op mod »det forjættede Land«. Der er ingen her, der kan fölgge med mig. Mr. Maxwell sidder fast her paa Stationen og kan ikke komme herfra grundet paa Mr. Farrant's Sygdom. Mr. Dawson kan ikke rejse paa Grund af det nye Skolesystem, der skal sættes i Scene af Regeringen, og hvori Missionen haaber at faa Del. Jeg er næsten mest glad ved det saaledes, for der er egentlig intet, hvormed disse kære Venner kan hjælpe mig. Saa at sige hele Provinsen er lukket, og vi har

intet Valg. Jeg hörer, der bor en Assistent Resident i Numan, som ligger Syd for Floden overfor Gongolaflodens Munding. Foreløbig tænker jeg derfor paa at nedsætte mig i Numan og sætte mig i Forbindelse med Regeringen. Hvis jeg kan finde et bedre Centrum ved Floden end Numan, vil jeg da flytte derhen; men det vil Tiden vise. Bassama eller som det egentlig udtales, Bashema, (vistnok) er vist en udmærket Stamme og efter nogles Sigende langt større, end jeg først angav, men Tiden vil vise dette.

Om alt gaar vel, rejser jeg herfra med hele min Klunts, saa snart der passerer en Damper, maaske allerede i Morgen, for Nigerkompagniet venter en Baad, saa hvis den har Plads, gaar jeg med den. Jeg tager mine to smaa Dreng, Hamda (som kommer fra Bornu) og Masara med mig samt en Kok ved Navn Tangwa.

Kære Ven! Der er noget, jeg har tænkt paa at skrive om, og det er Nödvendigheden af, at vi faar fat i et Gift Par, thi uden et gift Par synes det vanskeligt at drage Nytte af ugifte Kvinder herude. Hvis det ikke bliver anderledes, tænker jeg, jeg vil bryde Reglen og lade Damerne komme til den Station, hvor jeg er. Naar der bare er flere Damer gör det intet for Folks Skyld hjemme, og vi kan vist alligevel ikke undgaa, at de Indföde i Begyndelsen tror, vi har flere Koner. Hvad skidt, lad dem tro det; det gör egentlig mindre til Sagen. Det er ikke Troen paa Monogami, der frelser eller drager; men derimod Troen paa den Herre Jesus Kristus. Lad mig vide, hvad Du tænker om dette. Selvfølgelig vilde jeg ikke tænke paa at bo alene med een Dame for (daarlige) Menneskers Skyld hjemme; men naar vi bygger et tilstrækkeligt Antal Hytter, synes jeg, jeg burde kunne have to eller tre Damer paa samme Station. What do you say? Vær saa kær at lade mig vide hvad Du tænker om dette.

Jeg glæder mig i mit Inderste, fordi jeg nu endelig har Lov til at rejse. Jeg har hidtil fölt mig ganske tilfreds med at vente; men nu driver Aanden i mit Indre paa, og jeg har kun Fred i at gaa. Jeg ved jo, at man beder meget derhjemme, og saa gaar jeg da nu i Herrens Navn.

2

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 24. september 1913

Kære Ven!

Endelig er den store Dag oprundet. Jeg har haft travlt hele i Gaar og i

Dag med at pakke, er nu om Bord paa Skibet, sidder om Aftenen i et Hjørne og ... skal sove her i Nat og af Sted i Morgen tidlig Kl. 5. Der er en Tysker og to Syrere ombord. Den eneste Plads for mig er en lille Kahyt klods op af Skorstenen ovenover Maskinen, som Kaptajnen, en sort Muhammedaner, sagde vilde være for varm. Den er lidt høj, men ikke over Kogepunktet og saa gaar det endda. Jeg löser simpelt hen Opgaven ved at sove paa Dækket i min Kampseng – Hurrah!

Nu vel da, min kære Ven. Se hvilken Naade Herren har bevist os. Vi er paa Vej nu. ...

3

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 8. oktober 1913

Numan
Yola Province
N. Nigeria
Oktober 8. 1913.

Ja, sikken en flot adresse, ikke sandt? Jeg har en Fölelse noget lignende som en Dreng, der har faaet en ny Hat. Han kan ikke blive træt af at betragte den og vilde saamænd sove med den paa om Natten, om det var muligt; eller maaske snarere som en meget ung Kontormand, der fylder alle Papirstrimler, han faar fat i, med en flot »Underskrift«. Men lad mig begynde, hvor jeg slap forleden.

Rejsen herop med Dampbaaden gik meget godt, og jeg vil ikke opholde Dem med lange Beskrivelser. Det var min Hensigt at staa af i Numan, som ligger syd for Floden lige overfor Gongolaflodens Munding og raadføre mig med den derværende Regeringskommissionær. Denne raadede mig imidlertid til at fortsætte Rejsen til Yola og der tale med Hovedkommissionæren for denne Provins, som er den eneste, der kan give nogen Tilladelse. Jeg gik da ombord paa Baaden igen og tog med til Yola. Jeg kan ikke nægte, at jo nærmere jeg kom til Yola, desto mindre glad fölte jeg mig, for jeg vidste, at den Mand, jeg skulde tale med, ikke var en Ven af Missionen; men Gud gav mig Fred i Forvisningen om Sandheden af Jesu Ord, »Værer frimodige, jeg har overvundet Verden«. Regeringskommissionæren modtog mig venligt og svarede paa mit direkte Spørgsmaal, at vi ikke efter hans Mening kunde vælge et bedre Sted at begynde foreløbigt end Numan. Denne By ligger i Bashamadistriktet og er en Regeringsstation og det eneste Sted, hvor-

fra der er Forbindelse med Omverdenen. Den er derfor det bedste Sted, hvor en, der forstaaer Hausa, kan tilegne sig Bashamasproget. Enden paa Forhandlingen blev, at jeg fik Tilladelse til *foreløbigt* at bygge Hytte udenfor Byen; men hvad Øjeblik det skal være, kan jeg blive vist ud af Provindsen. Dette foruroliger mig imidlertid ikke; thi Jesu Christi Sendebud er sjældent bleven modtaget med aabne Arme i denne Verden. Mens vi laa ved Yola havde vi det Uheld at en af mine smaa Dreng, Massara, faldt ned fra det överste Dæk og brækkede Laarbenet. Söndag Morgen D. 5te ds. forlod vi Yola og naaede Numan ved Middagstid, hvor vi blev sat i Land i en lille Baad. Der stod jeg da paa Flodbreden med mine Kasser, min Kok, Tangwa, og mine to smaa frigivne Slavedreng,⁵ Hamda og Massara, af hvilke den sidstnævnte laa paa en Kampseng med Benet bundet op, saa godt som det havde kunnet lade sig göre ombord paa Dampbaaden. Jeg efterlod mit »Paahæng« paa Flodbreden og gik op til Regeringskommissionären, som modtog mig meget venligt og hjalp mig til at faa nogle Hytter i Byen, hvortil da mine Sager blev bragt. Söndag Aften lagde jeg mig til Hvile i det herværende Bashamakvarter med Hjærtet fuldt af Tak til min Herre og Frelser, som i Sandhed har gjort alle Ting vel.

Det var mig meget om at göre, at Hedningerne skulde forstaa, det var dem, jeg kom til, og ikke de »civiliserede«, tvetungede Hausafolk, derfor var jeg saa glad, thi det Hus, jeg levede i, tilhörer Kongen over hele Bashamafolket, som har sit Hovedkvarter i en By, der hedder Lamurde, men hvis Sön bor her og var min Vært. Mandag kom der Bud fra Yola, at jeg ikke maatte bo i Hedningekvarteret, men skulde bo i Hausabyen, indtil jeg kunde bygge udenfor hele Byen. Dette bedrövede mig meget, men der var intet andet for, end at jeg maatte lystre. Den herværende Regeringsmand er overmaade venlig og sendte mig sin Tolk til Hjælp. Denne sendte jeg da ud for at finde Hytter for mig og ved Guds naadige Ledelse blev det arrangeret saaledes at jeg fik Logi paa Hausasiden af den Vej eller Gade, der skiller Byen i to Dele. Jeg er saaledes saa nær ved Hedningekvarteret, som jeg kan være, og i mit stille Sind ler jeg af Regeringens Betæneligheder, for Bashamafolkene modtog mig med Venlighed, og trods Regeringens Forsigtighed ved nu hver Bashama her, at den hvide Mand kun flyttede ud af deres By tvunget af den engelske Regering.

Hjemme i Danmark driver man Faar og Ungkvæg ind i Indelukker; herude behandler man Mennesker paa den Vis. Een eller flere Familier bor i et Indelukke omgivet af flettede Halmmaatter, hvor der da findes adskillige Hytter. Ogsaa jeg bor da nu i saadant et Indelukke og har fire Hytter til min Raadighed: Een bor Kokken og Hamda i, een er

Kökken, een er »Hospital«, for Tiden optaget af Massara, og een bor jeg i. Væggene af Hytterne er simpelt hen eet Lag Halmmaatte, Taget er af Straa. Hele Historien kunde formodentlig bygges for mindre end tyve Kroner.

Det er Skik herude at de Indfødte hilser deres Hövdinger med Ordet »Zaki« (Löve). Paa samme Maade hilses de hvide Mænd og da i Særdeleshed Regeringens Folk, som de Indfødte kalder Dommere. Alle Mennesker her hilser da ogsaa mig med Ordet »Löve«, og saa snart jeg siger noget böjer de sig dybt og siger: »Ja vel, Löve«. Dette synes jeg imidlertid ikke om, og jeg har grundet paa, hvordan jeg skulde fortælle det til dem, uden paa samme Tid at give dem Indtryk af, at jeg var en foragtet Mand i de Hvides Land, for der er ingen Grund til, at de Indfødte skal tro om Missionærerne, at de tilhører en lavere Kaste end andre hvide Mænd. Min Kok har imidlertid löst Problemet idag. I Morges da min Vært kom for at byde mig »God Morgen«, blev han fört ind af Kökken, som sædvanligvis gentager, hvad jeg siger til Gæsten og omvendt, for det er ikke Skik at »en stor Mand« taler direkte til sin Gæst, men derimod gennem en tredie Mand, og det maa ikke glemmes at en hvid Mand i de Indfødtes Öjne her er Toppunktet af al Storhed, for böjer ikke deres Konger og mägtige Mænd sig dybt for den hvide Mand? Nu vel, min Vært böjede sig dybt og sagde: »Löve«, hvorpaa min Ven, Kökken, holdt sin Jomfrutale. Han kender Missionærerne fra Ibi, og jeg har forresten behandlet hans Broder for et Slangebid: »Denne hvide Mand er en Malam (Lærer)«, sagde han, »man siger Malam til ham; han er ikke Dommer, men fortæller Folk om Gud og giver dem Medicin, og han slaar ikke«, tilføjede han opmuntrende, hvilket straks henförte mig i Tanken til et Hestemarked – »han slaar ikke«.

Oktober 16. 1913.

De Indfødte begynder at kende mig bedre nu og behandle mig mere som et Menneske og mindre som en »Löve«. Jeg har begyndt paa Bashamasproget og finder det meget interessant men ikke meget let. Det er ganske forskelligt fra Hausa. Dansk og Engelsk ligner to Dialekter af det samme Sprog sammenlignet med Hausa og Bashama. De to sidstnævnte er lige saa grundforskellige som Dansk og Russisk. Grumme faa af Bashamafolkene forstaar Hausa. Först i Dag er det lykkedes mig at faa fat i en Bashama der forstaar tilstrækkelig Hausa til at jeg kan have Nytte af ham. Hvis han viser sig brugelig vil jeg benytte ham og skaffe mig af med den Hausa Malam, som jeg hidtil har brugt – et

dovent, dumt Mandfolk, som ikke gider høre efter, hvad jeg siger, men tilbringer Tiden med at tygge Tobak og overspytte mine Vægge. Det er umuligt for mig at bibringe Læserne en Ide om saadant et Menneskes Ladhed og Tankeløshed. Det at tænke er noget ganske nyt og uvant, men nok derom. Desværre er jeg nødt til at afbryde Studiet nogle Dage, mens jeg rejser til Yola for at tale med Regeringskommissionæren. Der er ikke saa faa Vanskeligheder forbundne med Begyndelsen af et Arbejde i en Provins, hvor der hidtil ingen Missionsarbejde har været; men Herren, som hidtil har været foran os og vist Vej, vil vedblive at lede os, saa vi ogsaa fremdeles maa have Forvisningen om, at hvad vi gör, er i Overensstemmelse med hans Vilie.

4

N. H. Brønnum til The Resident, Yola Province, 8. oktober 1913

Sir:

On behalf of the Danish branch of the Sudan United Mission I beg to ask your permission:

I. To build temporary buildings at the town of Numan on the east-side of the town.

II. To take necessary steps for the learning of the Bashama language.

III. To start medical work among the natives.

IV. To open school-work with free admission for anyone who chooses to join.

V. To engage in other forms of mission-work as opportunity offers itself and time appears ripe for it.

When I interviewed you on the 2nd inst. you told me to apply directly to head-quarters at Zungeru but as I should like to consult my home-committee before applying for a *permanent site*, I suppose I may defer writing to Zungeru in the meantime.

5

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 12. oktober 1913. De punkter som nævnes i det følgende brev, henviser til det foregående brev til den engelske Resident i Yola, hvori Brønnum søger om tilladelse til at begynde missionsarbejde.

Jeg har med Vilje forment Spørgsmaalene saaledes, at han i hvert Fald ikke kan jage mig ud uden at udsætte sig for kedelige Undersøgelser. Thi hvilket Ramaskrig vilde der ikke rejse sig i det religiøse England, hvis det blev offentliggjort i »British Weekly«, at man havde forbudt en Missionær at bygge en Hytte, hvor Nigerkompagniet har et Lagerhus, at det var bleven ham forment at lære og nedskrive et Negersprog, samt at man rent ud havde nægtet ham Tilladelse til at behandle de stakkels hjælpeløse Syge. Disse tre Punkter er derfor klare. Punkt IV kan han vanskelig nægte af samme ovennævnte Grund. Det eneste er at Religionsundervisning kan blive forbudt; men der vil han finde mig yderst tykhovedet og tungnem, for der er mange Ting, jeg da maa have Klarhed over, nemlig om det forbydes en Mand at begynde og slutte med Bön, og om det kan anses for Religionsundervisning at bruge Bibelen som Læsebog, i saa Fald vil Regeringen være saa venlig at forsyne os med en Læsebog. Punkt V. er mere vanskelig; men selv om det foreløbig nægtes, har det mindre at sige, thi hvis vi har Lov til at gøre de første fire Ting taber vi forholdsvis lidt selv om det formenes os at prædike offentligt paa Gaderne.

...

Adskillige af de Unge er stærkt inde paa at faa Skoleundervisning og i Morges var der tre Unge til Stede ved Andagten, som vist for første Gang i deres Liv hørte om vor velsignede Herre og Frelser, hvis Navn jeg priser for det store Privilegium, som er blevet mig givet. Men jeg maa have Skolerequisiter, og jeg indlægger en Ordre, som, hvis den godkendes, bedes sendt til Wareham & Co. snarest muligt. Jeg har spekuleret paa, om jeg skulde rent afstaa fra at holde Skole i Hausa indtil jeg kan begynde i Bashama, men Spørgsmaalet synes at løse sig selv, thi baade Hausa- og Bashama-Ynglinge er saa ivrige paa at faa begyndt, at mine smaa Drengene sidder og staver med dem i Hausa A.B.C.en. De Unge begynder at se Tidernes Tegn. Indtil for faa Aar siden maatte en Mand, der vilde klare sig i Livet, være en dygtig Bueskytte og Spydkaster. Nu begynder man at forstaa at det at kunne læse og regne er mere nødvendigt ...

6

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 14. oktober 1913

Kære Ven.

Du vil maaske undres over hvad Vanskeligheder, der kan være her

oppe, som kan forvolde Regeringens Indvendinger. Jeg er ganske klar over, at Mr. Webster vilde hellere end gerne smide mig ud af Provin- sen; thi der er vist næppe Tvivl om, at han jo vil blive udnævnt til permanent »Resident« i denne Provins, hvis det viser sig, at Major Sharp maa trække sig tilbage. Alle er selvfølgelig venlige overfor mig og behandler mig som en gentleman, simpelt hen fordi de ikke kan andet og ikke tør andet. Om min Universitetsuddannelse saa aldrig vilde gøre anden Nytte, saa vilde den dog ikke være spildt, fordi end ikke den »vigtigste« »government-official« kan nægte mig Titlen »gentleman«, og dette nöder ham til at behandle mig som en saadan, hvilket har meget at sige, saadan som jeg er stillet her for Tiden.

Naar man trænger ind bag alt Vrövl og Selvbedrag hos disse Menne- sker, saa tror jeg, man vil finde at den egentlige psykologiske Aarsag til deres Indvendinger er dette, at deres Liv kan ikke taale Lyset, og de hader den tanke, at der skulde være Missionærer her til at se det og forarges. Med grumme faa Undtagelser kan det siges, at hvide Mænd i Almindelighed, Regeringsmænd saa vel som Handelsfolk, lever et aabent forargeligt Liv med indfödte Kvinder. Jeg vil fortælle Dig en lille Oplevelse, jeg havde igaar og idag til at belyse dette. Jeg trænger til at meddele mig til nogen, og jeg har ingen her. Da jeg sad her i min lille Straahytte igaar og arbejdede med min Malam, kom der et Kvind- folk som vilde tale med Malam. Hun stod ved Döraabningen og benyt- tede da Lejligheden til at spørge, om hun kunde komme og lære at læse. Jeg svarede, at jeg vilde kun have Mænd og Dreng i min Klasse, men naar der kom hvide Kvinder herud, vilde de læse med Kvinderne. Jeg fölte, at hun var lösagtig, for hun havde »slimede« Öjne; men i hvert Fald vil jeg ikke lade Kvinder komme mig nær saa længe jeg er ene. I Dag betroede Malam mig, at nævnte Kvinde havde bedt ham sige mig, at hvis jeg önskede hende, skulde jeg bare sige et Ord. Jeg forsögte at gøre ham forstaaelig, hvor umuligt dette var, og hans For- bavselse var uforstilt. Han kom med sine muhammedanske Ideer om Moralitet, som i alle Maader vilde tillade dette, og jeg fik da Lejlighed til at fortælle ham om Jesus. Han var meget forbavset, og i særdeleshed slog det ham som höjst abnormt, at i Europa bliver en Mand straffet, hvis han har mere end een Hustru: »Men«, sagde han, »de andre hvide Mænd tager sig Koner her. Dommerne har alle giftet sig med sorte Kvinder«. (De Indfödte kalder Regeringsmændene Dommere – Judges). Saa fortalte han, hvorledes de simpelt hen sender Bud til Hövdingen om at sende dem saadan og saadan en Pige, betaler nogle faa Shilling for hende efter indfödte Skik og beholder hende til de bliver kede af hende. Saa sendes hun bort, og de tager en anden. Aah! kære

Ven, mit Hjærte blödde, og da Malam var gaaet, kunde jeg ikke andet end sætte mig hen og græde. Oh min Gud! Hvilken Forbrydelse. Disse Mennesker, for hvem Jesus, min velsignede Frelser döde, behandler man saadan. Jesu Smertes Lön drages i Skarnet af vanhelligede Hænder. Jeg kunde vanskeligt overbevise den Mand om, at jeg ikke ønskede Fruentimmeret. Men oh min Herre og Gud, hvorledes kan dog disse Menneskers Öjne aabnes. Her staar jeg som det eneste Jesu Vidne, og jeg er et svagt og syndigt Menneske. Skal jeg da nu gaa omkring med den Fölelse, at Mændene venter, jeg vil forlange deres Dötre – ikke röve desværre, for i saa Fald vilde de forstaa, at jeg var en ærlig Mand, hvis de saa, jeg ikke gjorde det. Nej, de giver dem gerne, for det skaffer dem Penge og Penge er hvad man jager efter i dette Satans Arnested. Ja, kære Ven, dette har gjort et dybt Indtryk paa mig, og jeg skriver under Taarer; men Gud ser mine Taarer og hörer mit Raab. Han vil handle. Den Mur, vi staar overfor her, kan ikke nedbrydes af Mennesker. Gud maa selv göre det. Jeg er her nu, og jeg tror, det er fordi Gud vil have mig her; men hvad kan jeg göre? Disse Mennesker forekommer mig at være vandrende Lig, og intet kan göres ved dem med mindre Gud indblæser i dem sin Livsaande. Gud fri os i Naade for Mohammedanismens kolde döde ... haand – denne Forbandelse iblandt Menneskeheden. Een Ting kan jeg göre; jeg kan skynde mig at lære Bashama og saa forresten »söge de ydmyge Steder, ... saa faar jeg min Jesus i Tale«. Ak ja, disse gode gamle Salmer, hvad kan vel sammenlignes med dem?

Jeg dömmér ikke disse Europæere, som forsynder sig mod de Indfödde. De er ikke særdeles onde Mennesker. Fristelser herude er af en særdeles ondartet Natur, og maaske den naturlige Modstandskraft formindskes i dette Klima. Men du ser, hvad vi har at kæmpe mod baade blandt de Indfödde og den hvide Regering. Men nu iblandt Hedningerne. Hvordan ser det ud der. Jeg ved det ikke, kender ikke deres Skikke og Tankegang. Jeg begynder at forstaa Mohammedanernes Tankegang, og, kære Ven, den er forfærdelig.

Men jeg vil slutte disse fortrolige Meddelelser og gaa videre med mit Bashama. Som Lön for at du har læst mine Udgydelser med Taalmodighed, som jeg ved Du har, vil jeg ganske gratis lære dig et Ord, som endnu intet Menneske i hele Danmarks Land kender. Navnet for Gud paa Bashama er *Pwa*. Udtalen er som følger: Luk Læberne sammen, blæs Kinderne ud som en gammel Landsbyklarinetsspiller, aaben, blæs ud, lad læberne flagre i Luften som et par Underbenklæder, hængt ud til Törring, og artikuléér. Med andre Ord W Lyden skal være særdeles bred ...

7

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 26. oktober 1913

... Med Hensyn til nye Udviklinger herude har jeg lidet at meddele. Jeg indsendte en Ansøgning forleden om at faa et bestemt Stykke Jord lige udenfor Bashamabyen – der er nemlig ingen Tale om at man vil lade os bo i Byen er det blevet mig betydet.

Jeg bad om at maatte bygge 40 Alen fra Byen, men Mr. Ryan siger han har anbefalet 300 Alen som en passende Afstand, »for«, siger han, »det andet vil vi aldrig faa Lov til«. Desuden har Mr. Ryan anbefalet at vi faar Lov at lade Kvinder komme ind – i hvert Fald en gift Kvinde, saa jeg har nu godt Haab om at dette vil ske. Saa snart jeg faar bestemt Besked vil jeg telegrafere det Ord som du önsker – »Kom«, ...

Mr. Ryan har ganske forandret sig med Hensyn til det Spörgsmaal og er i det hele taget mere og mere venligsindet. Maaske har fölgende lille Omstændighed noget med det at göre. Han har en Hund som han grumme nödig vil miste, men som er bleven meget ilde tilredt af enten en Slange eller Skorpion. Jeg gaar op og forbinder den hver Dag, og han er ganske klar over, at den vilde være död hvis jeg ikke havde været her. Jeg spiste dinner hos ham i Aftes – i Stil forstaar du med evening-dress. Det gör man altid herude, og hvis Juul kommer herud maa Du endelig sige til ham, at han bör medbringe evening-dress, helst sort med dinner-jacket, ikke Livkjole. Det bruges ombord paa Skibet, og herude bruges det eller hvid evening-dress, altid hvor hvide Folk mödes til Dinner om Aftenen. Kvinder behöver just ikke Evening-dress; men den slags dress, hvor Nederdel og Liv er ud i eet – ingen Nedringning, men selvfølgelig de fleste foretrækker lav Hals herude. Jeg undskylder disse smaa Punkter; men de har deres Betydning, og jeg mener Missionærerne bör være i Stand til at optræde paa rette Maade. Det hjælper vor Sag. Som sagt havde vi en rigtig fornöjelig Aften og blev underholdt af en Grammophon.

8

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 31. oktober 1913

Kære Pastor Pedersen!

Fölgende Ting er værd at lægge Mærke til: Sir Frederik Lugard er lige bleven Guvernör og Nord og Syd Nigeria slaaet sammen i eet Protekto-

rat. Den nye Guvernörs Politik er endnu ikke kendt, og han træder med sagte Skridt, for hans Hverv er vanskeligt, dog vil han have sin Næse i alt. Den hidtidige Försteminister, Mr. Temple, er paa Ferie i England og vil maaske ikke komme tilbage. Den ' fungerende ' er derfor kun midlertidig og kan ikke göre meget. Mr. Webster er kun fungerende Resident i denne Provins og kan ikke göre ret meget paa egen Haand. Du ser Vanskelighederne. Hvad Under da om min Ringhed föler omtrent som Drengen, der ved sin Konfirmation skulde gentage Luthers Ord i Worms: »Her staar jeg! -- her staar jeg! --« sagde han med Graad i Halsen, indtil Præsten venligt sagde: »Ja, ja, min Dreng, det ser jeg nok«.

Det har livet mig op at se, hvordan Sagerne staar, og man trænger til Oplivelse under Forhold som disse. Det er saa vanskeligt for mig at se frem i Tiden og glæde mig ved det, som vil komme. Jeg kan ikke se ud over hvad der ligger lige for, og det er ej glædeligt. Jeg indsendte Ansøgning om Byggeplads og bad Regeringen give os een af to Byggepladser, begge c. 100 Fod (engelsk maal) fra Bashamakvarteret af Byen; men de vil give os intet nærmere end 600 Fod; dette gör begge Punkter umulige, og der er i det hele taget liden Tilböjelighed til at give os Byggeplads andetsteds end paa den Side, der er bleven afsat for europæiske Handelsfolk fra Begyndelsen, hvilket vil sige, at vi faar en Del af Hausakvarteret mellem os og Bashamafolkene; men det kan ikke hjælpe. Jeg kan ikke göre mere, end jeg har gjort, og maaske er det bedst, at vi skulde have vort Kvarter paa den Side. I hvert Fald, naar vi ikke maa komme Byen nærmere end 600 Fod, forekommer dette mig at være det eneste Sted, ...

En anden Ting har jeg at meddele, den nemlig at jeg flytter ud af Byen i Morgen. Jeg har nu boet her i en Maaned snart; men jeg har ikke været rigtig rask den sidste Tid. Jeg var lidt daarlig for nogen Tid siden; men forleden Nat blev jeg rigtig daarlig, og Mr. Ryan kom og besøgte mig igaar. Han sagde, han har været her i Landet i elleve Aar og kender noget til Forholdene. Den Hytte, jeg bor i, er ikke en Bolig, en Europæer kan leve i (hvilket jeg er ved at give ham Ret i), desuden har han faaet Meddelelse fra Zungeru, at Guvernören ikke önsker, at Europæerne endog for en kort Tid lever i Indfödtes Byer og har kun ladet mig blive her paa sit og Mr. Websters Ansvar, fordi de vidste, jeg vilde saa nödig bo andetsteds. Nu var han imidlertid klar over, at jeg burde flytte ud af Byen for mit Helbreds Skyld, og rent ud sagt, hvis jeg skulde gaa hen og dö, mens jeg levede i Byen, vilde han og Mr. Webster faa gevaldigt paa Hovedet. Selvfölgelig kunde jeg ikke andet end öjeblikkelig tilbyde at flytte, og jeg tror ærligt talt, det er bedst for mit

Helbred. Desuden vil det gøre mindre Skade eftersom jeg er bleven kendt med Bysfolkene. Jeg flytter til en Resthytte, et Slags »Herberg for Rejsende« nede ved Floden tæt ved Mr. Ryans Hus. Huset er køligt og den elendige Hytte, jeg lever i for Tiden, er temmelig uudholdelig maa jeg tilstaa, saa jeg tror, det vil have en god Indflydelse paa mit Sind. Hovedet bliver saa tungt, naar man ikke kan faa tilstrækkelig Skygge, og den tørre Tid er begyndt med Varme og harmattan⁶ i Overflødighed. Jeg vil i hvert Fald passe paa, at vi faar ordentlig Tag paa vore Huse, naar vi begynder at bygge, hvilket vil blive snart. Saa snart, jeg kan faa Mr. Ryan ud at maale Grunden op og afsætte Grænserne, vil jeg begynde at rydde Grunden og bygge. Det vil vare Uger, maaske Maaneder før Tilladelsen kommer; men det kan vi ikke vente paa, hvis Juuls kommer. Der er ingen Aarsag til at tro, at de vil nægte os den Grund, vi beder om, og paa det er vi nødt til at begynde, thi jeg kan ikke have det Hus, jeg flytter ind i i Morgen, ret længe, og der er intet andet, med mindre jeg bygger, saa selv om dette betyder, at vi risikerer 2-3 £ str. faar dette være.

Det forekommer mig, at Du af ovenstaaende kunde faa det Indtryk, at jeg er syg. Mit Ildebefindende er ganske overstaaet, og jeg er igen rask, saa der er ingen Aarsag for Bekymring.

– 1st November. Lördag Aften

I Dag har jeg flyttet, og hvilken Forandring! Een Ting er jeg klar over, og det er, at det er uudholdeligt for en Europæer at bo, hvor kun en Halmmaattevæg adskiller ham fra, jeg ved ikke hvor mange Negerfamilier. Det er uudholdeligt at høre uafledigt det samme dumme, barnagtige Vrövl, den samme dumme Latter, de samme dumme Eder, for disse Mohammedanere bander som Slagtersvende. Jeg bor nu væk fra al Larm: Trommer, Vrælen, Snakken, Leen, Slagsmaal, Hanegal, Hundeglam, Hestevrinsken, Kobrölen og Æselskryden (to Slags af sidstnævnte, ligesom der er to Slags Skildpadde, nemlig forloren og ægte), c. 100 Skridt fra Floden, hvilket er en Velsignelse, for naar jeg ser paa Vandets Skvulpen imod Smaastenene, saa ved jeg, at akkurat paa samme Maade skvulper Vandet der hjemme, og begge er Lemmer paa det samme uhyre Vandlegeme. Ja, nu tror du jeg længes; men det er skudt forbi, for det gör jeg ikke, jeg glæder mig kun. Jeg gad vide, om andre Missionærer skriver saadant noget Vrövl til deres Formand, i saa Fald tror jeg, at Missionsvennernes Stilling bör forandres. Folk er slemme til at have ondt af »de sølle Missionærer«, det vilde være bedre om man havde ondt af de sølle Missionsformænd.

Der ligger en temmelig stor Bashamaby paa den anden Side Floden. Intet kunde være heldigere, og jeg har allerede udklækket følgende Planer, som Mr. Ryan har sagt, at han intet har imod. Vi maa ikke bo i Byen, og vi kan heller ikke faa en Grund der, som vi kan være tjent med; men vi vil købe eller leje en Hytte eller to i Byen, hvor vi vil holde Skole og modtage Patienter. I Byen paa den anden side Floden, vil vi ogsaa faa et par Hytter og en Gang ugentlig vil jeg rejse over og overnatte der – officielt for at modtage Patienter, men egentlig for at blive Venner med Folkene, sidde om Aftenen udenfor deres Huse og snakke med dem og benytte Lejligheden, naar den byder sig, til at fortælle dem om Jesus Kristus. Dette kan imidlertid først ske, naar der kommer Hjælp herud, for jeg kan ikke rejse bort fra mine Sager, man vil stjæle dem – en slem Vane. Hvis du spørger, hvorfor vi ikke skal nedsætte os i Byen paa den anden Side Floden, kan jeg kun svare, at vi ikke kan faa Lov. Numan er det eneste Sted for Tiden. Hu bav! sikken en Masse Moskitoer, der er hernede ved Floden, de er lige ved at spise mig op, saa jeg maa vente med at slutte til i Morgen ...

9

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 9. november 1913 (vedlagt brev af 4. november)

Kære Ven! I Morgen gaar Posten, og jeg har adskillige Breve at skrive men liden Tid, saa jeg vil skynde mig. Mr. Ryan og jeg har udmaalt et Stykke land nu for Missionen og jeg indlægger et Grundrids, som jeg haaber vil give en bedre Ide af Situationen med end det Krimskrams, jeg sendte forleden. Det er saa nær ved Byen, som vi kan komme.

Med Hensyn til Arbejdet, da har jeg straks antaget Arbejdere, som nu rydder Pladsen, og om faa Dage vil vi være godt i gang med Byggeriet. Dette optager selvfølgelig en Del af min Tid, og jeg har ikke saa forfærdelig megen Tid at give til Sprogstudium i Forvejen. Lægegerningen udvikler sig med drabelige Skridt. Jeg har for Tiden otte Patienter, som kommer hver Morgen og bliver behandlere. De fleste (fem) kommer fra Byen paa den anden Side Floden, hvor jeg har spekuleret paa at rejse over en Gang om Ugen saa snart der kommer en anden Missionær herud til at hjælpe mig. Men der ser man, da det viste sig, at Profeten umuligt kunde komme til Bjerget, kommer dette storkende ganske af sig selv og siger »god Morgen« (pokowna paa B.) til Profe-

ten. Følgen er at »Profeten« er glad; mindst lige saa glad som Elias, da Ravnene bragte Maren til ham i Muddergrøften. Mine Patienter lover mig, at der snart vil komme mange for de har Saar alle sammen, baade Mænd og Kvinder, hvilket viser den moralske Tilstand i Imboro (Byens Navn). Saarene er nemlig situerede paa nederste Halvdel af Benet i alle Tilfælde jeg hidtil har haft og har umiskendeligt Karakter af Saar, der skyldes forudgaaende venerisk Sygdom. Det ser saaledes ud, som om hele Byen er luetisk – en rar Historie at rydde op i!!

Om hvormed al Ting er, Lægevirksomhed har gode Betingelser her og selv om jeg ikke kan meget af Sproget, kan jeg dog tilstrækkeligt til at fortælle dem, at hvad jeg gör, gör jeg for Guds Skyld. –

Skolevirksomhed vil ogsaa have en god Fremtid her, tænker jeg; men jeg har ikke Tid til at give mig af med det...

10

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 14. november 1913 (vedlagt brev af 13. november). Det brev, Brønnum henviser til, er en ansøgning til de engelske kolonimyndigheder i Yola om tilladelse til at begynde missionsarbejde

Kære Ven!

... Ved Læsningen af indlagte Kopier vil du maaske undres over Indholdet; men det er af diplomatiske Grunde, jeg stiller Prædiken i Baggrunden. Vi kan ikke prædike foreløbigt, og Regeringen er, ved jeg, bange for, at vi skal komme stejle med nogle uerfarne Individer, som stiller sig op paa Markedspladserne og fortæller Folk, at hvad, de tror paa, er noget Humbug. Jeg har derfor med Vilje stillet Lægemis-sionsgerning og Skole i Forgrunden paa samme Tid som mine senere Hentydninger aabner Vej for enhver som helst Slags Missionsgerning. Ligeledes beder jeg kun om Tilladelse for et gift Par foreløbigt, men meddeler Tilstedeværelsen af de ugifte Damer. Jeg tror nemlig, at man vil nægte os Tilladelsen, hvis vi beder om Tilladelse for ugifte Kvinder; men tillader man først en gift Kvinde, sender vi simpelt hen Bud efter Resten, naar det passer os.

11

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 18. november 1913

Kære Ven!

Jeg har været afbrudt i mit Skriveri, idet Manden, jeg nævner ovenfor, som jeg fandt under et Træ, er død. Han blev værre og værre, og nu er han endelig død. Det er mærkeligt, saa bange Negerne er for Döden og for et sygt Menneske. Et döende Menneske lever et Hundeliv, indtil han endelig slipper ud af Dören; ingen vil hjælpe ham. Döden kommer til ham som en barnhjærtig Ven og giver ham Naadestödet. Denne Stakkel her havde hverken Ven eller Frænde. Et Bæst af en hvid Mand har ladt ham tilbage, da han blev for daarlig til at bære sin Byrde, og han blev ladt tilbage uden en Maatte at ligge paa eller et Tæppe at dække sig med i de nu temmelig kolde Nætter. Had, min Ven, hvis jeg fulgte min Indskydelse, rejste mig op, knyttede Hænderne, sparkede i Jorden og udskreg alle de Ukvemsord, jeg kender (og det er mange), over disse kvidkalkede,⁷ kadaveriske, Slyngler, som rejser her i Landet. Ja, Du tænker jo nok, jeg er tosset, og det er jeg maaske ogsaa, men som Shakespeare siger »there is method in the madness«...

12

N. H. Brønnum til Anton Pedersen, 6. december 1913

Kære Ven!

Mange Tak for Brevet med Mr. Dixons Brev indlagt, som jeg var glad ved at se. Med Hensyn til Overrislingsarbejde, da kan jeg vel nok sige uden at prale, at jeg kunde vel vanskeligt have udfyldt Pladsen som Overforvalter paa en Gaard paa 1200 Tdr. Land uden at vide noget om den Slags Ting, og jeg kan forsikre vor kære Ven om, at han foreløbig kan spare sig Ulejligheden. Det er umuligt her. Dette kan jeg sige uden Nivelleringsapparat (som jeg forresten kan bruge og har taget Eksamen i – jævnfør Jakob von Thybo), og Jens Dixon vil sikkert kunne forstaa det, naar jeg siger, at Floden falder over tyve Fod i den törre Tid og dens Vandstand er saa dybtliggende, at det kun kunde udnyttes ved Hjælp af Damp – d.v.s. det maa löftes ud af Flodsegen. Dette er imidlertid ogsaa umuligt efterdi Vandet paa sine Steder er en hel Fjerdingvej fra Flodens normale Kant i Regntiden. En stor Mangel ved denne Flod er, at der er ingen Basiner i dens Löb som i Nigieren. Saa

snart Regnen hörer op, löber Vandet ud i c. 14 Dage til 3 Uger. De smaa Bifloder bliver næsten ganske törre og nogle helt törre i Löbet af samme Tidsrum. Men jeg er ganske enig i Hr. Dixon i hans Udtalelse, at vi bör hjælpe Folket op timeligt saa vel som aandeligt, og det glæder mig at se, at han har den Opfattelse. Dog bliver den Maade, hvorpaa vi kan hjælpe dem sikkert en ganske anden, end han tænker. Jeg böjer mig for hans Erfaring, og hvad han har set paa sine lange Rejser; men öjensynligt har han endnu ikke prøvet at leve under den yngre Stenalder's Forhold, og derfor kan alt, hvad han ellers har set i Verden, ikke hjælpe ham til at fatte Stillingen her. Jeg ser i Aviserne, at der er Tale om at anlægge Sporvognstrafik i Aalborg. Formodentlig bevæger Folk sig tilstrækkeligt omkring til at Sporvognene vil blive udnyttede, skönt jeg, ærlig talt, tvivler om det. Men hvis man havde anlagt Sporveje i Aalborg for 500 Aar siden, mon nogen vilde have udnyttet dem? – nej! ... Hvorfor? Fordi man flyttede sig ikke omkring i de Dage. Der var ingen Handel sammenlignet med nu, ingen Fabrikker med Arbejdere fra Forstæderne o.s.fr. Saaledes er det ogsaa herude; de Indföde vilde klare sig lige saa daarligt, hvis man pludselig indförte moderne Agerbrug, som de gamle Vikinger vilde have klaret sig som Mandskab paa et moderne Slagskib. Forleden viste jeg min gamle Bashamalærer min Browning Revolver og spurgte ham, hvad saadan en Indretning vel kunde bruges til. Han tog den ved Löbet med Skaftet opad (den var uladt!) og begyndte at vride sit Legeme og Hoved samt bevæge Arme og Benene i Takt til en Melodi han nynnede efter hans Folks Skik, naar de danser. Det var, hvad han vilde bruge en moderne Revolver til; men giv ham Bue og Pil samt Kastespyd, og du kan stole paa, han ved, hvad han kan bruge *dem* til. Dette er en sandfærdig Illustration af Folkets hele Stilling. De avler hvad de behöver i Regntiden for hele Aaret og dermed Basta. Naar en Bashama af den almindelige Type har tjent seks Pence, trækker han sig tilbage til Privatlivet for at nyde den Magelighed som en saadan Formue tillader. Jeg har set dette ved Yola, ikke blot Bashama, men andre Stammer. Nigerkompagniet kunde ikke faa Folk til at losse og lade Skibet, jeg var paa, for efter een Dags Fortjeneste vilde Folkene ikke arbejde --- de havde tjent nok!!! Bashamaerne her i Numan er noget skikkeligere, nogle endogsaa rigtig flinke. – Heller ikke nytter det at indföre betydelige Forbedringer i Transport. Her er Heste og Köer, og man kunde for den Sags Skyld begynde et intensivt Landbrug; men den Mand, der vilde göre dette, maatte være vanvittig – og der er heller ingen, der gör det, skönt der er Lykkeriddere nok her som alle Vegne. Der er ingen Transport praktisk talt, saa en Mand kan hverken faa Varer eller komme af med dem. Der er

ikke saa meget som en Trillebör her i Landet. Mennesket er Pakokse – man bærer alt paa Hovedet. Og hvem vilde vel indføre en Vogn her i Landet saa længe der ingen Veje er uden snævre Stier, der i Regntiden förer over Sumpe, hvor man undertiden maa svømme; og hvem kan anlægge Veje? Regeringen! Men betaler det sig for Regeringen? Nej! for de Indföde ved endnu ikke, hvad man bruger en Vej til. De vil öjeblikkelig forme en snæver Sti, bugtende sig fra Side til Side – fra Gröft til Gröft, langs hvilken de vil gaa i Gaasegang, som deres Fædre gjorde det, mens vore Fædre tilbad Thor, og Regnar Lodbrog kvad sin Svanesang i Kong Ellas Ormegaard. Resten af Vejen vil blive overgroet med 4-6 Alen höjt Græs. – Negeren bekymrer sig ikke for den Dag i Morgen. Naar han har en Trævl om Hofterne, saa meget ... hirse, som han kan synke, og lidt Tobak til at putte i Piben, er han tilfreds. Erfaringen har lært ham og Nöden tvunget ham til at lægge op Forraad af Föde for den törre Tid; men ud over dette intet. Hvis Hösten slaar [Fejl] dör han af Hungersnöd.

Hvorledes kan vi da hjælpe disse Mennesker timeligt? Ved at sige: »Bekymrer Eder for den Dag i Morgen og læg op Forraad, som ... Krat kan fortære«? Nej! Thi dette er ikke Fremskridt; men derimod et morbid Akkompagnement til Fremskridt, en Abnormitet, der har udviklet sig i vort komplicerede Samfund skönt Jesus advarede imod det.

Min Forstaaelse af vor Opgave er, at vi maa meddelagtiggöre dem i vor Kundskab om Synd og Naade samt bibringe dem den verdslige Kundskab, som er nödvendig for at de skal kunde staa sig i Kampen mod Civilisationens Onder; thi Civilisation *vil* komme; men medens vi gör dette maa vi uafsladelig være rede til at række dem en Haand og vise dem, hvordan de bör stille sig, og hvilken Plads, de bör indtage i det endelöse »Tog«, der higer fremad fra det Ukendte mod – Menneskehedens Maal. Vi maa lære dem ikke at »træde deres Formænd paa Hælene« og ikke at gaa over en Medrejsendes Lig for at naa det, de begærer; men vi maa ogsaa lære dem ikke at falde ud af »Toget«, for fremad skal og maa de. Som de er nu, er de næppe i »Toget« ... Hvordan de skal komme ind i det, ved jeg ikke. Gud maa lede dem ind i det – ikke vi. De har staaet stille, mens Verden er gaet fremad; men nu passerer »Toget« forbi her, og de vil rives med – ind i Kapløbet, ind i Fremadbevægelsen. Det er vor timelige saavelson aandelige Opgave at hjælpe dem med vor Erfaring, naar de först kommer ind i »Toget«.

Jeg ved ikke om Du forstaar min halvt billedlige Tale. Jeg mener, at hvis vi ved at indføre pludseligt, moderne Ting i et Distrikt, sætter nogle Mennesker i Stand til at vinde hvad for dem vil betyde Rigdom, styrter vi dem paa samme Tid i Ruin. Vi skubber dem ind i »Toget« og

giver dem en forkert Plads. Vi maa vente og se, hvad Plads Gud vil give dem. Med andre Ord vi maa vente og lade dem udvikle sig selv langsomt og paa deres egen Vis.

Det vilde glæde mig at høre noget om hvad Du tænker om dette.

Angaaende Billederne af Mændene og Beretningen om Panamakanalen, som jeg sender tilbage for at minde Dig om, hvad der siges. Da bøger Beretningen Præget af Lægmanden, som beskriver, hvad han ikke kender. Tildragelserne ved Panama er selvfølgelig velkendte inden for den medicinske Verden; men Oberst Gorgas⁸ har kun handlet efter de af den tropiske Lægevidenskab foreskrevne Principper, og disse Principper udføres i Praxis allevegne, endogsaa her i Landet saa vidt muligt; men husk paa, hvad det kostede den af Penge og hvor lille et Landomraade, det er, og tænk saa paa, om det i det Hele taget kan drømmes om her i Landet, hvor der er fuldt op af Sumpe. Det er morsomt at se, hvor Journalistens egne Slutninger kommer ind: »Amerikanernes første Maal var Moskitoens Udryddelse«, siger han og det er rigtigt; men det var ikke et nyt Bevis paa Amerikanernes Foretagsomhed etc., som han synes at formene. Det var derimod simpelt hen fordi Englænderne, Sir Patrick Mansen og Dr. Ross havde fundet, at Moskitoen var Skyld i Malaria. – Beretningen fortsætter »hvilket lykkedes til Fuldkommenhed«, og der ser jeg Journalistens Tag. Det er noget Snak. Moskitoen kan ikke udryddes i Troperne mere end Myg kan udryddes i Danmark. Man kan ikke leve uden Vand, og hvor der er Vand vil der være Moskitoer. Selvfølgelig kan deres Antal forringes, og det gör vi ogsaa her. Jeg bygger langt fra Vand og Sump; men Du kan tro, der vil være Moskitoer om Natten. Saa siger han, at Obersten er rejst til Sydafrika for der at lede et lignende Arbejde, som om ikke et saadant Arbejde udføres alle Vegne, hvor der er »medical officers of health«, som Englænderne siger. Slutningssentencen »man mener, at Troperne paa den Maade kan forvandles til Arbejdsmarker for den hvide Race« er aldeles misvisende og uvederhæftig, for det er netop det, man *ikke* mener, og det er den Slags Skriveri, der giver Folk saa forkerte Meninger om Tingene herude. Det er ikke mere end halvandet Aar siden, jeg sad ved Verdens første Avtoriteters Födder paa det Omraade, nemlig Sir Patrick Mansen og hans Stab. Deres og hele den medicinske Verdens Mening er, at Troperne – i hvert Fald i Afrika – vil aldrig blive et normalt Opholdssted for den hvide Mand. Dette synes naturligt thi hvorfor gav Gud den sorte Mand et Pigment i Huden, som beskytter ham imod Solens farlige Straaler men lod os mangle det? Om der saa ikke var en Moskito i Afrika vilde dette dog være et daarligt Sted for hvide Mænd. De degenererer. I Aftes sagde jeg farvel

til et Menneske, en Regeringsmand, Kaptain i den engelske Hær, som har været her i landet i 5 Aar – 12 Maaneder ad Gangen imellem hver Ferie. Jeg formener, at han er aldeles abnorm, ödelagt, overnervous, fordrunken, ödelagt ved Kvinder, i Begreb med at blive forfalden til Opium (jeg tog alt hans Opium) – og hans Type er desværre alt for almindelig herude. Han vil komme tilbage – Gud hjælpe ham og de sölle Indfödtte, der bliver afhængige af ham. Nej, Folk ævler og bavler hjemme om hvad de ikke kender. – Ja, lad det nu være godt ...

P.S.

Sikken et skrækkelig kritisk Brev, jeg har skrevet. Den sölle Journalist, som jeg har siddet og sparket. Undskyld! Det er en uheldig Hang, jeg har. Jeg piller en Ting i Stumper og Stykker og kritiserer den ubarmhjærtigt; men vedkommende Journalist Karl er vel nu nok lige söde, hvad jeg saa siger, det er da en Tröst. Ellers forresten er det vist desværre sandt, hvad jeg har skrevet.

Jeg indlægger Beretninger – de förste. Jeg priser Gud for de Mennesker, der kommer her, for de Syge. Ja, kære Ven, hvis jeg ikke havde den Gerning her, tror jeg ikke, jeg kunde föle mig glad. Jeg vilde i hvert Fald föle mig meget alene for der er ingen her, der tænker, som jeg, hvorimod jeg tit möder Missionens Fjender – Kristi Korsens Fjender – mine Fjender, som saarer mig. Ryan her er meget skikkelig og venlig – fordi han synes om mig personligt; men den Sag, jeg lever for, er der et eneste Menneske i Yola Province, der vil löfte en Haand for Jesu velsignede Skyld? »Er jeg den eneste Profet i dette Land« skriger min Sjæl til Gud, og jeg vilde önske, at Gud kunde svare: »Nej, jeg har andre Sjæle her, som arbejder for mit Rige«. – Men Herren ved, hvorledes han vil arbejde og vi, vi skulde tie. Jeg glæder mig da ogsaa i Jesu herlige Lys og i min lille Gerning. – Med Bygningen gaar det langsomt, men sikkert –.

Jeg har modtaget Breve fra: Ingomar Mölgaard, Sergent Mommsen, eet med mange Navne paa begyndende med Margrethe Petersen og endende med Jens Chr. Andersen, min kære Ven Schmidt, H. Larsen, Helgolandsgade, P. Chr. Lögsted, Stabssergent Jensen, P. Madsen, Vesterbro 44; Staldforpagter Jens Chr. Andersen; Jens Nielsen, Stengade 22 og der er vist flere endnu. Jeg kan umulig besvare dem. Vil Du hilse dem og sige hvor glad jeg var ved Brevene baade fra Personerne og Kredsen. Jeg forstaar med Tak til min naadige Frelser, at der er mange der arbejder med mig og beder for mig. Tak og Guds Fred til dem alle.

1. Jeg vil gerne takke Dansk Forenet Sudan Missions bestyrelse for tilladelse til at benytte missionens arkiv og til at offentliggøre brevene i denne artikel.
2. Brønnums to medmissionærer var hans kone, Margaret Brønnum, som døde inden hun nåede Numan, og Dagmar Rose, som først senere fik tilladelse af den engelske koloniadministration til at bosætte sig i Numan. Fremstillinger af Dansk Forenet Sudan Missions historie kan findes i Niels H. Brønnum, *Mellem Ækvator og Sahara. Dansk Forenet Sudan Missions Historie*, København, O. Lohses Forlag Eftf., 1955 og i Niels Kastfelt, *Kultur møde i Nigeria. Mødet mellem Bachamafolket, engelske kolonienbedsmænd og Dansk Forenet Sudan Mission*, København, G.E.C. Gad, 1981.
3. En kort biografi af Brønnum kan findes i Laurids Stampe, »Brønnum, Niels Høegh«, i Sv. Cedergreen Bech (red.), *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg. København, Gyldendal, 1979, Bd. III, pp. 39-40.
4. Private Institutioner nr. 10.248, Dansk Forenet Sudan Mission 1906-61. Brevene findes alle i pakke nr. 5, læg 3.
5. »Slavedrenge« henviser til de drenge, som englænderne frigav fra slaveri efter deres erobring af Nordnigeria, og som de placerede i det såkaldte Freed Slaves' Home i Rumasha. Adskillige af disse frigivne slaver var blandt de første kristne i Nordnigeria, og mange arbejdede for de kristne missionærer.
6. »Harmattan« er en varm og tør ørkenvind, som hvert år bringer store mængder sand ind over det nordvestlige Afrika.
7. »Kvidkalkede« er sandsynligvis en fejlskrivning for »hvidkalkede«, som kan henvise til de europæere, Brønnum omtaler på dette sted.
8. Oberst William Crawford Gorgas (1854-1920) ledede som amerikansk militærlæge bekæmpelsen af malaria under bygningen af Panamakanalen.